

Leonard Pon

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za germanistiku

Acta Ethnographica Hungarica – An International Journal of Ethnography, Volume 52, Number 1 (2007). Budapest: Akadémiai Kiadó. 285 str. €260. ISSN 1216-9803.

Kad su 1977. Wolfgang Mieder i Lutz Röhrich u svojoj knjizi¹ upotrijebili izraz ANTISPRICHWORT kako bi njime označili inovativnu uporabu tradicionalnih poslovice, zasigurno nisu ni slutili da će to postati međunarodno prihvaćen termin; upravo se antiposlovice bavi ovo posebno izdanje časopisa *Acta Ethnographica Hungarica*, čiji središnji dio čini 10 članaka objedinjenih pod zajedničkim naslovom „Anti-Proverbs in Contemporary Societies“. Urednik je toga časopisa posvećenog etnografiji, folkloristici i kulturalnoj antropologiji Gábor Barna, s tim da su gosti urednici Anna T. Litovkina i Carl Lindahl. Osim spomenutih 10 članaka, čitatelju se nudi i 12 prikaza knjiga. Autori su priloga objavljenih u časopisu Melita Aleksa, József Andor, Péter Barta, Dóra Boronkai, Fionnuala Carson Williams, Margit Daczi, Oleg Fedoszov, Hrisztalina Hrisztova-Gotthardt, Carl Lindahl, Anna T. Litovkina, Kevin McKenna, Wolfgang Mieder, Valerij Mihajlovich Mokienko, Éva Páli, Stanislaw Prędota, Katalin Vargha i Harry Walter. Od 22 priloga, sedam ih je nastalo u koautorstvu.

U Uvodu (str. 3-16) Anna T. Litovkina, za koju Mieder tvrdi da predstavlja glavnu snagu u okviru europske paremiologije (str. 19), ne samo da najavljuje priloge koji čitatelja očekuju u glavnome dijelu nego ga – nudeći relevantnu znanstvenu podlogu – uvodi u svijet antiposlovice. Ukazuje na prethodna istraživanja poslovice poklanjajući posebnu pažnju terminološkim problemima. Iako tvrdi da se u posljednjih nekoliko desetljeća češće moglo zabilježiti varijaciju pojedine poslovice nego poslovice u izvornom obliku, Litovkina priznaje da su antiposlovice stare koliko i poslovice. To se, međutim, ne može reći za prve zbirke antiposlovice – prva je takva zbirka na njemačkome jeziku objavljena prije 25 godina,² a prije 8 godina pojavila se prva zbirka antiposlovice na engleskom jeziku.³ Tijekom 2005. i 2006. svjetlo dana ugledale

¹ Röhrich, Lutz-Wolfgang Mieder (1977). *Sprichwort*. Stuttgart: Metzler.

² Mieder, Wolfgang (1982). *Antisprichwörter*. Band I. Wiesbaden: Verlag für deutsche Sprache.

³ Mieder, Wolfgang-Tóthné Litovkina, Anna (1999). *Twisted Wisdom: Modern Anti-Proverbs*. Burlington: The University of Vermont.

su brojne publikacije na raznim jezicima koje se bave antiposlovcama (str. 5). Litovkina ovdje navodi i čitav niz pitanja kojima bi se trebala pozabaviti buduća istraživanja na ovome području. Spomena vrijedan – a iznad svega i koristan – čini se iscrpan popis literature o antiposlovcama u ovome uvodnome dijelu; radi se o 70 bibliografskih jedinica čije se nabranje proteže na više od tri stranice.

Glavni dio časopisa (str. 17-244) čini 10 znanstvenih radova – pet na engleskom, po dva na njemačkom i francuskom, te jedan članak na ruskom jeziku. Slavni Wolfgang Mieder, sveučilišni profesor iz SAD-a (Vermont), autor je prvog rada naslovljenog *Anti-proverbs and mass communication: the interplay of traditional and innovative folklore* (str. 17-45) u kojem ističe važnost uočavanja onih antiposlova koje pronalaze široku primjenu u govornoj zajednici te kao takve predstavljaju osnovu za nastanak novih antiposlova. Ovdje važnu ulogu u svakome slučaju imaju masovni mediji (novine, časopisi, radio, TV, internet) koji tisućama ljudi omogućavaju pristup ovoj novootkrivenoj mudrosti. U posljednjih se pet desetljeća podosta pisalo o tome kako fonetskim, morfološkim, sintaktičkim i semantičkim manipuliranjem iz poslova nastaju antiposlovice. Međutim, osim lingvističke i frazeološke razine trebalo bi svakako uzimati u obzir i folkloristički aspekt. Dakle, nije dovoljno popisivati antiposlovice i objasniti način njihova nastanka, nego je važno tumačiti i uporabu i funkciju antiposlova u govornim i pisanim kontekstima.

Opsežan članak *Most frequent types of alteration in Anglo-American, German, French, Russian and Hungarian anti-proverbs* (str. 47-103) nastao je u koautorstvu. Anna T. Litovkina, Katalin Vargha, Péter Barta i Hrisztalina Hrisztova-Gotthardt istražuju različite mehanizme varijacije kojima nastaju angloameričke, njemačke, francuske, ruske i mađarske antiposlovice (npr. zamjenjivanje pojedinačne riječi ili dviju i više riječi u poslovi, izmjena drugoga dijela poslovice, dodavanje novih riječi itd.). Tradicionalnim se poslovcama manipulira kako bi se izrazila sumnja u njihovu istinitost. To se postiže postavljanjem naivnog pitanja (*If love is blind, how can there be love at first sight?*), transformacijom pozitivne poslovice u negativnu (*A friend that isn't in need is a friend indeed.*) ili obrnuto (*Crime pays, but you've got to be careful.*), te upotrebom antonima (*All's unfair in love and war.*). Autori dolaze do zaključka da antiposlova može izazvati humor samo ako se temelji na poznatoj poslovi te navode po 10 najčešće transformiranih poslova za svaki od jezika kojima se ovaj rad bavi. Zanimljivo je saznanje da se stapaju samo one poslovice koje ulaze u tzv. paremiološki minimum pojedinoga jezika.

Dóra Boronkai i Anna T. Litovkina u članku *Appreciation of humor in Hungarian anti-proverbs* (str. 105-134) bave se vezom između dobi, spola i naobrazbe ispitanika s jedne strane i načina njihova doživljavanja i vrednovanja

humora u antiposlovicama s druge strane. U analizu uključuju i teme koje se adresiraju pojedinim antiposlovicama. Pomni čitatelj susreće se s nizom statističkih podataka i pripadajućih grafikona. Ovo istraživanje pokazuje u kojoj mjeri društveni i kulturni činitelji određuju govornikovu percepciju humora u antiposlovicama.

U članku *Proverb is as proverb does: a preliminary analysis of a survey on the use of Hungarian proverbs and anti-proverbs* (str. 135-155), Katalin Vargha i Anna T. Litovkina koristile su podatke dobivene od 298 ispitanika kako bi ustanovile koje su mađarske poslovice danas najčešće u svakodnevnoj uporabi, te koje od njih najčešće služe kao polazište za stvaranje antiposlovica. Sedam grafičkih prikaza u prilogu, uz pripadajuća objašnjenja, čitatelju omogućuju da dobije dobar uvid u status poslovica i antiposlovica u mađarskom jeziku i kulturi danas (anketa se provodila 2004. i 2005. godine). Sociolingvistička analiza upotrebe poslovica i antiposlovica pokazuje da od svih istraživanih činitelja najvažniju ulogu ima dob pojedinog govornika. Osim toga, uočava se bitna razlika između toga kako ispitanici procjenjuju vlastitu upotrebu poslovica i antiposlovica i kakva je, objektivno govoreći, njihova stvarna upotreba (anti)poslovica.

Fionnuala Carson Williams bavi se u svome članku *Proverbs in wellerisms* (str. 177-189) posebnim oblikom antiposlovica – VELERIZMIMA, koji prototipično imaju tri sastavna dijela: citat (u ovom slučaju poslovice), govornika i situaciju. Velerizmi uglavnom sadrže poznate poslovice, a većina velerizama nije međunarodno raširena. Dok je sklonost tvorbi i uporabi velerizama zemljopisno uvjetovana, velerizam općenito pripada više govornoj tradiciji, djelomično književnosti, a gotovo se nikada ne pojavljuje u jeziku reklame.

Članak Hrisztaline Hrisztove-Gotthardt *Modifizierte bulgarische Sprichwörter im Lichte der Pragmatik: zu den Ergebnissen einer Internetrecherche* (str. 219-234) polazi od tvrdnje da se u današnje vrijeme poslovice i antiposlovice smatraju dijelom prirodnoga jezika, zbog čega su postale predmetom lingvističkih istraživanja. Analizirajući bugarske antiposlovice koje potječu s interneta, autorica pokušava ustanoviti koje funkcije tradicionalnih poslovica preuzimaju antiposlovice, a koje su funkcije tipične samo za antiposlovice.

Stanislaw Prędoła u svome radu *Phonische Mittel bei niederländischen Antisprichwörtern im Internet* (str. 235-243) izučava fenomen antiposlovice na primjeru nizozemskog jezika, posebno se osvrćući na slučaj kad se u procesu nastanka antiposlovice koriste fonička sredstva.

Uz spomenute članke, časopis sadrži i dva članka na francuskom jeziku koje je napisao Péter Barta: *Quelques caractéristiques des proverbes-valises du français*⁴ (str. 191-206), te *La nourriture et la boisson dans les proverbes détournés du français*⁵ (str. 207-218). K tome, Harry Walter i Valerij Mihajlovich Mokienco priredili su članak na ruskom jeziku: *Русские антипословицы и их лексикографическое описание*⁶ (str. 157-176).

U trećem dijelu časopisa nalaze se prikazi knjiga (str. 245-279) pisani na engleskom, ruskom, njemačkom i francuskom jeziku. Od prikaza knjiga ovdje izdvajamo detaljan prikaz zbirke antiposlovica Anne T. Litovkine i Wolfganga Miedera „Old proverbs never die, they just diversify: a collection of antiproverbs“ koji je pripremio József Andor. Osim toga, Éva Páli i Dóra Boronkai izvještavaju o dvama rječnicima nedavno objavljenima u izdanju Tinte iz Budimpešte, a Melita Aleksa pregledno i jezgrovito govori o *festschriftu* posvećenom Wolfgangu Miederu, čiji je ogromni i odlučujući doprinos u istraživanju paremioloških fenomena neupitan. Wolfgangu Miederu posvećene su i neke druge publikacije čiji se prikazi nalaze u ovome dijelu.

U dijelu naslovljenom *Contributors* (str. 281-285) daju se relevantni biografski podaci o autorima članaka i prikaza; to su koncizni opisi u kojima se navode područja kojima se pojedini autori bave, a ukazuje se i na njihove (najvažnije) publikacije.

Ovo posebno izdanje časopisa *Acta Ethnographica Hungarica* ne samo da nudi pregršt informacija o istraživanjima poslovica i antiposlovica nego može poslužiti i kao kvalitetna literatura za upoznavanje s ovom problematikom za sve one kojima je paremiologija (još uvijek) nepoznata, ali i kao poticaj za slična istraživanja u jezicima u kojima se ova pitanja dosad nisu iscrpnije i sustavnije obrađivala. U svim radovima koje potpisuje (ili supotpisuje) Anna T. Litovkina, kao jedan od ciljeva budućih paremioloških radova navodi se provođenje sociolingvističkih istraživanja u ostalim jezičnim zajednicama. Razumijevanje pojedinih radova uvelike je olakšano time što se uz antiposlovice navode i odgovarajuće poslovice u tradicionalnom obliku. Ovo posebno izdanje odlikuje se izuzetno iscrpnim popisom djela, članaka i zbornika koji se bave paremiološkim pitanjima i uz brojne kvalitetne i zanimljive priloge zasigurno će ispuniti zadaće koje su mu nametnuli njegovi idejni tvorci.

⁴ Neka obilježja francuskih složenih poslovica (prev. LP).

⁵ Hrana i piće u francuskim antiposlovicama (prev. LP).

⁶ Ruske antiposlovice i njihov leksikografski opis (prev. LP).